

Оригинални научни рад

Мирјана М. СТАКИЋ*
Универзитет у Крагујевцу
Педагошки факултет у Ужицу

МИКРОПЛАНИРАЊЕ ИНТЕГРАТИВНОГ ПРИСТУПА У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Айсџиракџи. Основни концепт овога рада проистиче из става да отвореност и сложена структура књижевног текста пружају могућност за остваривање међу-предметне интеграције. Да би се она реализовала, неопходно је добро планирање. Због тога је у раду представљен иновативни модел планирања интегративног приступа у настави српског језика. Реч је о микропланирању за интегративни приступ књижевном тексту „Босоноги и небо“ Бранислава Црнчевића у четвртом разреду основне школе који омогућава да се предмет Српски језик и у оквирима једног школског часа интегрише са следећим школским предметима: Математика, Природа и друштво, Грађанско васпитање, Ликовна култура и Музичка култура. Представљени микроплан садржи конкретизоване исходе свих претходно наведених школских предмета и планиране активности које доприносе њиховој реализацији. Пошто је интегративни приступ у наставној пракси недовољно заступљен, једна од основних импликација овога рада је истицање потребе за имплементацијом и евалуацијом овог (и сличних) модела у наставној пракси.

Кључне речи: српски језик, интегративни приступ, књижевни текст, планирање, методика наставе српског језика.

УВОД

У литератури се указује на проблем да наши ученици на PISA (Programme for International Student Assessment) и TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) тестирањима имају проблема у решавању задатака „који захтевају практичну примену знања из различитих наставних предмета у новим и другачијим ситуацијама“ (Милетић, Голубовић, Илић и др. 2020: 366). Један од начина решавања овог проблема јесте

* Ванредни професор, mirjanastakic073@gmail.com

** Рад је настао у оквиру пројекта Настава и учење: проблеми, циљеви и перспективе, бр. 179026, чији је носилац Педагошки факултет у Ужицу, а који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

интегративни приступ настави и учењу. Он омогућава „целовити контекст за учење који води ка већој могућности да се направе и запамте везе и да се решавају проблеми“ (Ђорђевић 2007: 77). Условљен је потребама савременог друштва које је *друштво знања* и као такво промовише интегративно учење којим се превазилазе границе које међусобно успостављају традиционалне дисциплине (Soare 2017: 2), стицање оних компетенција које, у складу са холистичким приступом, представљају интегрисане способности које су оријентисане ка учинку (Soare 2015: 973). У настави такав приступ „пружа могућност да се превазиђе не само прост ниво репродукције, већ и степен практичне примене који се заснива на репродуктивном знању“ (Стакић 2017: 410). Интегрисање многих дисциплина у исте разреде може бити и један од начина да се оснаже когнитивне структуре ученика (Elmas, Bulbul et al. 2011), јер се он ставља у активан положај.

Интегративни приступ у настави подстиче учење које је динамично и интердисциплинарно јер „доприноси стицању знања која су повезана, која су сагледана са различитих аспеката, а не изолована у оквиру једног предметног подручја“ (Stakić, Maričić, 2020: 56). Као један од примарних циљева истиче се и функционалност, јер је такво учење усмерено ка целовитом развоју личности (Hare 2010), стичу се релевантна и стимулативна искуства (Frykholm, Glasson 2005) и подстичу „интересовања, флексибилност и адаптивност ученика“ (Зобеница, Стипанчевић 2018: 308). Помаже и у промовисању позитивних ставова према учењу и „развија социјалне вештине неопходне за сучавање са савременим светом у коме живимо“ (Balaji, Iyer 2015: 245).

У Републици Србији су након реформе програма наставе и учења,¹² која је као новину донела усмереност на исходе и сам процес учења, створени услови да се од самог почетка школовања води рачуна и „о начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом“ (*Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања* 2019: 1). То значи да је повезивање знања у смислене целине и грађење мреже појмова потребно реализовати наставом из свих школских предмета. У питању је процес који је потребно започети благовремено, већ од првог разреда основне школе. Такав начин стицања знања би представљао природни наставак интеграције која се примењује у систему предшколског образовања и васпитања (Maričić, Stakić et al. 2018). Такође, интеграцију је потребно спроводити континуирано (из разреда у разред) кроз све нивое школовања. То се односи и на високо образовање чиме би се унапредио квалитет наставног процеса (Станковић, Голубовић-Илић 2018; Џекић-Јовановић–Марковић 2021) и развијале компетенције за целоживотно учење и компетенције за

1 Реформа је започела применом реформисаних програма у првом и петом разреду основне школе школске 2018/2019. године.

сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења. Њихов развој чини важне циљеве и нашег основног образовања и васпитања на којима се темељи и успешност човека у професији коју одабере као своје занимање.

Због тога ћемо у раду представити иновативни модел методичког планирања на коме се заснива организација интегративног приступа са чијом применом ваља започети већ у прва четири разреда основне школе. Реч је о микропланирању које се реализује у настави српског језика а чије полазиште представља књижевни текст.

ПЛАНИРАЊЕ У ИНТЕГРАТИВНОМ ПРИСТУПУ

Прва методичка претпоставка на којој се заснива примена интеграције у настави је добра припрема, тј. планирање. Реч је о тематском планирању, јер наставници успостављају везе између свог и других школских предмета. Они планирају градиво „по тематским целинама које обједињују сродне садржаје из различитих предмета“ (Drobnjak 2007: 82). Тиме се омогућава „комплексно изграђивање појмова обухваћених темом јер се пружа могућност њиховог сагледавања из више аспеката“ (Стојадиновић 2017: 39).

У пракси имплементација тематског курикулума укључује организовање садржаја и наставних стратегија на начин да се задовољи потреба ученика за учењем (Finch, Frantz et al. 1997: 46) чиме се пружају и бројни бенефити ученицима. Наведено показују и резултати истраживања које је спроведено на узорку од 369 испитаника (учитељи, предметни наставници у основним и средњим школама и стручни сарадници) који су прошли програм обуке о тематском планирању. Они у високом проценту (85%) сматрају да тематско планирање омогућава да се подстиче „креативност ученика у настави на свим узрастима и у свим предметима“ (Шефер, Радишић 2010: 220). Нажалост, резултати истраживања које је спровела Александра Трбојевић указују да у пракси наши наставници не израђују и не примењују тематске планове (Трбојевић 2017). Иако је ово истраживање спроведено на релативно малом узорку, учествовало је свега 107 наставника, индикативно је да се 88% испитаника изјаснило да „никада није било у прилици да учествује или изради тематски план“ (2017: 492). То иницира питање да ли су наши наставници током школовања стекли довољно знања о интегративној настави и тематском планирању, јер „примена овог дидактичког система захтева велику инвентивност и стручност [...], квалитетног учитеља, који добро познаје савремене методичке тенденције и зна како да их примени у својој наставној пракси“ (Џекић-Јовановић, Марковић 2021: 93). Такође, стручњаци указују да наши наставници нису довољно обучени за извођење интегративне наставе, „и да упркос томе што се она приказује у стручној и научној литератури, примера добре праксе нема у великом броју“ (Зобеница, Стипанчевић, 2018: 308), као и да је за учесталију

припрему интегративне наставе (и корелације) потребно мотивисати наш наставни кадар, што подразумева да се организују семинари, округли столови и скупови „на којима ће се размењивати примери добре праксе“ (Mihaјlović, Golubović Plić, 2018: 192). Охрабрује то што резултати неких истраживања показују да студенти, будући учитељи, сматрају да су се током школовања оспособили да планирају и изводе интегративну наставу (Симијоновић, Перишић 2019), али најбољи начин да се тематска интеграција постигне јесте „постојање државне стратегије тј. националне концепције која захтева али и подржава имплементацију интегративне наставе“ (Ђорђевић 2007: 78).

У недостатку планова који се заснивају на интегративном тематском планирању свих наставника који наставу реализују у оквиру истих разреда у школи, отвара се могућност израде микропланова у којима би се у оквиру једног предмета наставна тема сагледала кроз призму њеног повезивања са другим наставним предметима. У теорији израда оваквих планова није новина. Нпр. у литератури је представљен модел планирања пројектне наставе у виду матрице која „подразумева да се пројектна тема сагледа кроз призму више наставних предмета који су погодни за успостављање интеграционих веза“ (Stakić, Maričić 2020: 59). Овакав приступ захтева да се у оквиру пројектне теме операционализију исходи различитих наставних предмета који се желе остварити и да се на основу њих одреде садржаји којима се они остварују, а у „пракси то значи да за сваку потенцијалну тему коју планира да предложи ученицима, учитељ мора да одреди садржај који она одухвата“ (Stakić, Maričić 2020: 59).

Слично је и са израдом микропланова који омогућавају да се не само једна наставна тема, већ и једна наставна јединица сагледа кроз призму њеног повезивања са садржајима другим предмета како би се остварили планирани операционализовани исходи. Такав интегративни приступ могуће је остварити у оквирима једног часа, а предмет Српски језик је нарочито погодан за његову реализацију управо због тога што садржаји овог предмета обухватају и велики број књижевних текстова чија сложена структура омогућава успостављање међупредметних интегративних веза.

КЊИЖЕВНИ ТЕКСТ КАО ПОЛАЗИШТЕ ИНТЕГРАТИВНОГ ПРИСТУПА

Избор књижевног текста за интегративно полазиште је условљен тиме што књижевни текст представља „темељни програмски садржај који има водећу интеграциону улогу јер око себе групише и одговарајуће садржаје из других предметних подручја“ (Стојановић 2011: 104). Променљивост и трансформација идеја у књижевним делима подстичу читаоце на „другачији начин разумевања поретка животне филозофије, проширивање знања које у условима техницизованог света вратоломно расте, информисања у зависности

од врсте интересовања“ (Смиљковић, Цветановић 2016: 55). Због свега тога јасно се истиче став да књижевни текст „ствара услове за повезивање наставе српског језика са другим школским предметима“ (Стакић, Маричић 2019: 476). У основи таквог става је холистички поглед на свет коме је неопходно „осигурати интегративно учење“ (Vrkić Dimić, Vidić 2015: 95). Такав поглед омогућава целовито сагледавање света и развијање личности у целини (Ratković 2018), чиме се у настави матерњег језика током интерпретације књижевног текста ради не само на остваривању исхода из области књижевности, већ ученици утврђују, стичу и проширују и знања из језика, језичке културе и других школских предмета. Реализује се и захтев савремене наставе да се посредством примене одговарајућих методичких система „омогући испољавање методолошке флексибилности у настави да би се развијале различите компетенције ученика, посебно стваралачко понашање, инвентивност и критичко мишљење“ (Стевановић, Димитријевић 2013: 388). Поред стваралачког приступа књижевног тексту, демократске климе у одељењу и креативне игре, примена интегративне наставе према мишљењу Стојановићеве, „додатно подстиче експресију, продукцију и обезбеђује потпунију рецензију“ (Стојановић 2017: 130).

Када је реч о школској анализи књижевног текста, интеграцијски приступ омогућава да се обједине *унушрашњи* и *свољашњи* приступ књижевног делу и да се књижевни текст истовремено сагледа као „јединство разноврсних елемената који изграђују његову структуру“ (Стакић 2002: 42) и схвате они елементи контекста који са њим кореспондирају. Међупредметна интеграција се може остварити и током анализе књижевних ликова и откривања поступака њихове карактеризације. Још седамдесетих година прошлог века у методичкој литератури се истицало да разумевање књижевног лика зависи од контекста унутар кога га посматрамо, и да се у његовој анализи ваља користити „не само књижевног знаности, него и резултатима психологијске знаности“ (Diklić 1978: 338). Међутим, можда би се књижевни текст могао користити и на часовима психологије јер би, на пример, разумевање афеката ученицима било јасније уколико их сагледају кроз анализу њиховог испољавања у понашању књижевних јунака. На пример, читање Андрићеве прозе и разговор о понашању његових ликова може представљати занимљив начин да се са ученицима елаборира како се испољавају фрустрација, потискивање нагона, анксиозност, усамљеност, колективна пројекција...

Претходно наведени пример показује да књижевни текстови могу бити полазиште интеграције не само у настави књижевности, већ и у настави других предмета, али је наставнике потребно мотивисати и додатно обучити за такав начин рада. Отежавајућа околност може бити то што овакав начин рада уколико се реализује у предметној настави захтева од практичара и познавање прописаних садржаја из предметних области свих других предмета

са којима интегрише садржаје свог предмета. Због тога се учитељ налази у повољнијем положају од наставника предметне наставе, јер он „организује комплетну наставу у своме разреду“ (Drobnjak 2007: 82). Поред тога, учитељ је кроз школовање на педагошким и учитељским факултетима стекао знања из различитих предмета који се могу међусобно повезати. Његова предност у односу на наставника предметне наставе је и та што има „целовит увид у предзнања, могућности и постигнућа ученика из свих области“ (Голубовић-Илић, Михајловић 2015: 289; Милајловић–Голубовић–Пић 2018: 180). Зато и не чуди што у научним и стручним радовима и истраживањима о интеграцији у настави српског језика посредством књижевног текста доминирају управо радови који се баве питањима и проблемима интеграције у млађим разредима основне школе.

ПРЕТХОДНИ РАДОВИ И ИСТРАЖИВАЊА О ПРИМЕНИ КЊИЖЕВНОГ ТЕКСТА У ИНТЕГРАЦИЈИ

Пошто интегративни приступ спада у иновативне методичке моделе, изналажење адекватне методичке стратегије којом се може приступити интеграцији у настави српског језика предмет је разматрања бројних радова који су се појавили у новије време. Аутори у њима показују како се посредством књижевног текста могу повезати садржаји предмета Српски језик са садржајима предмета Свет око нас и/или Природа и друштво (Милетић, Голубовић-Илић и сар. 2020), Верске наставе (Зуковић, Гајић 2012), Математике (Стакић, Маричић 2019), Музичке културе (Здравковић 2016) и слично. Показују и како се могу користити књижевни текстови одређеног жанра, на пример, текст бајке у корелацијско-интеграцијском систему (Ивановић, Нађ-Олајош 2014), текст епске песме (Стојановић 2017) или текст лирске песме (Петрић 2019). Рецимо, на примеру текста песме „Циц“ Бранка Радичевића показује се како се могу интегрисати садржаји предмета Српски језик, Ликовна култура, Музичка култура, Математика и Природа и друштво (Ђорђевић 2007), а на примеру текста „Песме о цвету“ Бранка Миљковића како се повезује наставни предмет Српски језик са предметима Свет око нас, Природа и друштво и Чуvari природе (Стакић 2017).

Књижевни текст се као полазиште интеграције може користити и у другим предметима. Весна Здравковић је истражујући интеграцију у оквиру предмета Музичка култура у млађим разредима основне школе издвојила 125 наставних јединица из програмских садржаја предмета Српски језик (међу којима је и велики број књижевних текстова различитих жанрова) који омогућавају повезивање ова два предмета (Здравковић 2016). Такође, књижевни текст може бити полазиште интегративног приступа на свим нивоима образовања. То показује и следећи пример из праксе: са 25 студената

једне групе за немачки језик на Филозофском факултету у Новом Саду обрађен је књижевни текст „Пријатељство“ Бертолда Брехта, а студенти су након тога добили задатак „да истраже тему пријатељства са аспекта струке и науке коју студирају (Зобеница, Стипанчевић 2018: 310).

Иако се нека од претходно наведених међупредметних повезивања чине тематским удаљеним, попут повезивања Српског језика и Математике и садржаје ових наставних предмета је могуће повезати посредством књижевног текста, јер он ствара основу и обезбеђује контекст за прелазак из конкретног у апстрактно (Стакић, Маричић 2018: 370). То је и потврђено резултатима емпиријских истраживања који показују да се математика успешно учи у интеграцији са књижевношћу (Balfanz, Ginsburg et al. 2003; Skoumpourdi, Mprakopoulou 2011; Van den Heuvel-Panhuizen, Iliada 2011, према: Стакић, Маричић 2018: 371). Из изложеног се уочава и оправданост методичког става да се „било која књижевна форма (поезија, проза, драмски текст, кратке књижевне форме) може искористити као интегративни елемент“ (Maričić, Stakić 2019: 298).

КЊИЖЕВНИ ТЕКСТ У ИНТЕГРАТИВНОМ ПЛАНИРАЊУ

У иновативном моделу интегративног приступа у настави српског језика улога коју има књижевни текст огледа се у томе што он представља полазиште на коме се заснива микропланирање. У пракси примена таквог модела је сложена и вишеструко условљена. Условљавају је:

1. садржинско-тематска структура књижевног текста;
2. узраст ученика, њихово предзнање и ниво когнитивних способности;
3. прописани програмски садржаји који одређују саму могућност и ниво сложености обухвата интеграције;
4. стручна оспособљеност наставника да примени интеграцију.

Избору адекватног књижевног текста претходи припрема која се огледа у добром познавању програмских исхода различитих наставних предмета како би се идентификовали исходи који омогућавају повезивање. Неопходно је да књижевни текст послужи као језички предлог таквог повезивања. Потребно је да наставник одабере адекватан књижевни текст чија садржинско-тематска структура омогућа успостављање унутарпредметне и међупредметне повезаности. Сам избор књижевног текста и операционализација исхода представљају прве кораке у интегративном микропланирању. Након тога, одређују се активности које ће током књижевне анализе омогућити реализацију планираних исхода. Дакле, израђује се микроплан који се може представити у облику матрице у коју се уносе подаци о називима предмета који се повезују, планираним операционализованим исходима и активностима током анализе књижевног текста који су усмерени ка њиховој реализацији (в. Табела 1).

Табела 1: Матрица за интегративни приступ часу обраде приче
„Босоноги и небо“ Бранислава Црнчевића

Књижевни текст „Босоноги и небо“ Бранислав Црнчевић		
1	2	3
Школски предмет	Конкретизовани исходи (према: <i>Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања 2019</i>)	Активности током анализе књижевног текста
Српски језик	<ul style="list-style-type: none"> • чита са разумевањем; • укратко образложи свој утисак и мишљење поштујући другачије ставове; • одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; • именује позитивне и негативне особине ликова; • препозна ситуације кршења и остваривања права детета и стереотипе у књижевним делима; • изражајно чита прозни текст; 	<ul style="list-style-type: none"> • читање књижевног текста; • изношење утисака и доживљаја (рецепција); • аналитичко-синтетички приступ анализи: локализација, одређивање теме, елемената фабуле, разговор о ликовима....); • проблемски приступ анализи ликова: Због чега су одрасле особе говориле да Босоноги квари децу? Како је Босоноги добио надимак?
	<ul style="list-style-type: none"> • поштује и примени основна правописна правила; • правилно пише сва три модела управног говора. 	<ul style="list-style-type: none"> • правилно писање имена књижевног лика и писање сва три модела управног говора (Задатак: Осмислити радом у пару и записати разговор са Босоногим: Шта бисте га све питали? Шта би све он одговорио?); • вежба драматизације написаних замишљених дијалога.
	<ul style="list-style-type: none"> • употреби основне облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање и описивање; • препозна значење речи које се употребљавају у свакодневној комуникацији. 	<ul style="list-style-type: none"> • препричавање до деловима књижевног текста; • лексичка вежба: проналажење устаљених језичких израза који се јављају у тексту и њихова употреба у контексту свакодневне комуникације, нпр. <i>разболеји се огиује, кварити (некоја)...</i>
Математика	<ul style="list-style-type: none"> • изврши четири основне рачунске операције у скупу $\mathbb{N}_0$; • реши проблемски задатак користећи бројевни израз, једначину или неједначину. 	<ul style="list-style-type: none"> • решавање задатка за чије решење је потребно да ученици самостално пронађу податке у књижевном тексту (Задатак: Ако је дечаков брат замислио море које је велико као пет кућа, колико је пута веће море које Босоноги тобоже запалио?).

1	2	3
Познавање природе и друштва	<ul style="list-style-type: none"> • наведе примере превенције и заштите од пожара. 	<ul style="list-style-type: none"> • читање дела теста који говори о томе да је Босоноги запалио море. Разговор: бензин као запаљив материјал; ознака запаљивих материјала; кисеоник као чинилац сагоревања; опасности од пожара.
Грађанско васпитање	<ul style="list-style-type: none"> • Препознаје примере прекомерне потрошње; • Препознаје у медијима поруке које подстичу прекомерну потрошњу, посебно деце и младих; • Критички разматра појаву бацања хране и расипања воде; 	<ul style="list-style-type: none"> • читање дела текста у коме је Босоноги затражио од дечака да понесу пекмез. Разговор у коме је тежиште на проблемском питању када је Босоноги затражио да тај пекмез поједе.
Ликовна култура	<ul style="list-style-type: none"> • учествује у планирању и реализацији ликовног пројекта или радионице; • разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може применити. 	<ul style="list-style-type: none"> • задавање задатка за групни рад на тему: – Осмишљавање сцене за драматизацију приче „Босоноги и небо“.
Музичка култура	<ul style="list-style-type: none"> • изабере одговарајући музички садржај (од понуђених) према литераном садржају. 	<ul style="list-style-type: none"> • разговор о музици у служби других медија и вокалној инструменталној музици која би се користила у одређеним сценама током драматизације текста приче „Босоноги и небо“.

Из приказаног микроплана уочава се да се на часу српског језика у четвртој разреду основне школе током анализе књижевног текста „Босоноги и небо“ Бранислава Црнчевића успоставља унутарпредметна интеграција. Књижевни текст и његова тематско-садржинска структура представљају полазиште да се поред конкретизованих исхода из предметне области Књижевности, ради и на остваривању предметних исхода из области Правописа и Језичке културе. У оквиру правописа утврђују се и стичу нова знања о писању великог слова у именима ликова и понављају правила која се тичу писања сва три модела управног говора, а из језичке културе ради се на богаћењу активног лексичког фонда устаљеним језичким изразима и фразеологизмима који се јављају у тексту (у дијалозима ликова). Поред унутарпредметне, успоставља се и међупредметна интеграција са пет школских предмета: Математика, Познавање природе и друштва, Грађанско васпитање, Ликовна култура и Музичка култура. Основа њене реализације је добра припрема. Због тога је током припреме за израду микроплана наставник идентификовао елементе у значењској структури текста који омогућавају интеграцију, па у микроплану, у опису активности, може конкретизовати и задатке

и проблемска питања чији је циљ да подстакну радозналост и интересовање ученика за одређено питање проблем или питање који се желе актуелизовати. На пример, наставник ће мотивисати ученике да уоче материјални положај књижевног лика посредством проблемског питања: Када је Босоноги затражио да поједе пекмез? Даљи разговор и проблематизовање овог питања има за циљ да ученике подстакне на промишљање о томе каква је данас ситуација у свету и уочи неравнотежу која постоји између „света гладних“ и потрошачког друштва. Све то поступно води ка остваривању исхода да ученик „препознаје примере прекомерне потрошње“ (в. *Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања 2019: 55–56*) чиме се настава књижевности функционално повезује са наставом предмета Грађанско васпитање.

Из претходно изложеног уочава се да је интегративни приступ при анализи књижевног текста и у настави уопште динамичан и интерактиван. Ученик се подстиче на сталну активност, примену и повезивање свих знања и искустава које је стекао. Он критички размишља о ономе што је прочитао, решава проблеме и успоставља везе између различитих предметних области што представља добар начин да се већ на почетним нивоима школовања постепено оспособљава да функционално примењује знања из различитих предметних области и сагледава њихову повезаност у јединствени систем.

ЗАКЉУЧАК

Интегративни приступ настави ваља примењивати на свим нивоима образовања, и са њиме почети на што ранијем узрасту јер примена интегративне наставе у основној школи „омогућава реализацију развојног модела образовања заснованог на дубинском учењу ученика“ (Минић, Јовановић 2020: 380–381). Међутим, упркос томе што се интегративним учењем остварују бројне предности, већ је претходно истакнуто да наши наставници нису довољно обучени да реализују интегративну наставу. Поред тога, стручњаци сматрају да је интегративна настава недовољно заступљена у нашем образовном систему (Солеша 2018: 217; Станковић, Голубовић-Илић 2018: 305) и да су за њену имплементацију „заслужни амбициозни појединци (најчешће учитељи у разредној настави)“ (Станковић, Голубовић-Илић 2018: 305). Због тога је у раду представљен иновативни методички модел интегративног планирања чији је полазиште књижевни текст. Он служи за реализацију интегративног приступа у млађим разредима основне школе на једном наставном часу.

И у литератури је присутна препорука да се наставне јединице са сличним садржајима из различитих предмета могу повезати на једном интегрисаном часу (Михајловић, Голубовић Илић 2018: 188) и да се позитивни

ефекти када је реч о мотивацији и повећању активности ученика могу постићи и на једном часу (Станковић, Голубовић-Илић 2018: 304). Овакав поступни начин увођења интегративне наставе у наставни процес је оправдан и из разлога што резултати истраживања на која смо претходно указали показују да наши наставници не примењују тематско планирање (Трбојевић 2017). Због тога је једна од основних импликација овога рада потреба да се приказани иновативни модел интегративног планирања чији је полазиште књижевни текст провери у наставној пракси. Потребно је извршити његову евалуацију и испитати како примена интегративног приступа који је реализован на основу микропланирања утиче на повећање активности ученика и квалитет и трајност њиховог знања, тј. оствареност конкретизованих исхода учења који произилазе из садржаја предмета који су обухваћени интеграцијом.

ИЗВОРИ

Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања 2019 *Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања*. Службени гласник РС – Просветни гласник, година LXVIII, бр. 11.

ЛИТЕРАТУРА

- Balaji Iyer 2015: Ranjani Balaji Iyer. „Blending East and West for Holistic Education“. *Educational Research and Reviews*, 10(3), 244–248. <<https://academicjournals.org/journal/ERR/article-full-text/A3563C750067>>. [5. 04. 2021].
- Balfanz, Ginsburg, Greenes 2003: Robert Balfanz, Herbert P. Ginsburg, Carole Greenes. „The Big Math for Little Kids early childhood mathematics program“. *Teaching Children Mathematics*, 9, Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics, 264–268.
- Van den Heuvel-Panhuizen, Iliada 2011: Marja Van den Heuvel-Panhuizen, Elia Iliada. „Kindergarteners’ performance in length measurement and the effect of picture book reading“. *ZDM Mathematics Education*, 43, Berlin/Heidelberg: Springer, 621–635.
- Vrkić Dimić, Vidić 2015: Jasmina Vrkić Dimić, Sandra Vidić. „Korelacija i timski rad u nastavi – holistički pristup učenju i poučavanju“. *Acta Iadertina*, 12 (2), 93–114.
- Голубовић-Илић, Михајловић 2015: Ирена Голубовић-Илић, Александра Михајловић. „The Possibilities if Integrating Content of Mathematics and World Around us as School Subject in the Process of Class Teaching“. *Норма*, XX (2), 286–301.
- Diklić 1978: Zvonimir Diklić. *Književni lik u nastavi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Drobnjak 2007: Nataša Drobnjak. „Integrativna nastava“. *Образовна технологија*, br. 1–2, 81–91.
- Ђорђевић 2007: Vesna Ђорђевић. „Inovativni modeli nastave (Integrativna nastava, Projektna nastava i Interaktivna nastava)“. *Образовне технологије*, 4, 76–97.
- Elmas, Bulbul, Eryilmaz 2011: Ridvan Elmas, Mustafa Şahin Bulbul, Ali Eryilmaz. „Thematic Classification of Eligible Contexts For a Holistic Perspective in Curriculum Development“. *E-Book Proceedings of the ESERA 2011 Conference: Science Learning & Citizenship*. Co-ed. Jens Dolin & Miia Rannikmäe. 1–6. <https://www.dropbox.com/s/apt2ibh1wgkkw73/ebook-esera2011____Strand9.pdf?dl=0>. [25. 04. 2021].

- Здравковић 2016: Весна Здравковић. *Инијеираиивни ѓрисџуу у ѓочейној музичкој наџџави у основној школи*. Докторски рад. Врање: Педагошки факултет у Врању. <<https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/7223/Disertacija7254.pdf?sequence=4&isAllowed=y>>. [1. 03. 2021].
- Зуковић, Гајић 2012: Слађана Зуковић, Оливера Гајић. „Верска настава и настава књижевности у систему међупредметне повезаности“. *Теме*, XXXVI (3), 1379–1395.
- Ivanović, Nađ-Olajoš 2014: Josip Ivanović, Aleksandar Nađ-Olajoš. „Bajka u korelacijsko-integracijskom sustavu“. U: *A mese és kontextusai: VIII Nemzetközi tudományos konferencia tanulmánykötete (Bajka, priča i njeni konteksti: Zbornik radova VIII međunarodne naučne konferencije)*. Ur. Ljudit Raffai. Subotica: Univerzitet u Novom Sadu, Учитељски факултет на мађарском наставном језику, 212–223.
- Зобеница, Стипанчевић 2018: Николина Зобеница, Ана Стипанчевић. „Интегративна настава за интегрисано друштво: планирање, организација и реализација иновативног модела наставе“. *Зборник радова Филозофској факултету*, XLVIII (2), 209–315.
- Maričić, Stakić 2019: Sanja Maričić, Mirjana Stakić. „Learning Mathematic and Language through an Integrated Approach in Preschool Education“. *Vzgoja in izobraževanje predšolskih otrok prvega starosnega obdobja (Early Childhood Education and Care of Children under the Age of Three)*. Ed. Sonja Čotar Konrad, Bogdana Borota, Sonja Rutar, Karmen Drljić & Giuliana Jelovčan. Koper: Založba Univerze na Primorskem, 295–309.
- Maričić, Stakić, Malinović-Jovanović 2018: Sanja Maričić, Mirjana Stakić, Nela Malinović-Jovanović. „The Role of Literary Content for Children in Preschool Mathematics Education“. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 4(2), 631–642.
- Милетић, Голубовић-Илић, Цекић-Јовановић 2020: Андријана Милетић, Ирена Голубовић-Илић, Оливера Цекић-Јовановић. „Књижевни текст у интегрисаној настави природе и друштва и српског језика“. *Књижевности за децу у науци и настави*, пос. издања, књига 25. Ur. Илијана Чугура и Маја Димитријевић. Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 365–377.
- Минић, Јовановић 2020: Весна Минић, Марија Јовановић. „Интегративна настава у савременој школи“. *Башџина*, 30 (50), 373–385.
- Mihajlović, Golubović Ilić 2018: Aleksandra Mihajlović, Irena Golubović Ilić. „Mogućnosti korelacije i integracije sadržaja Matematike i Sveta oko nas / Prirode i društva u razrednoj nastavi“. *Pedagogija*, LXXIII (1), 180–194.
- Петрић 2019: Милица Петрић. „Интегративни приступ у настави српског језика у млађим разредима основне школе“. *Зборник радова Учитељској факултету у Призрену – Лейосавићу*, књига 13, 219–224.
- Ratković 2018: Darko Ratković. „Integracija muzičkih aktivnosti u razrednoj nastavi“. *Naša škola*, br. 2, 51– 69.
- Симијонових, Перишић 2019: Ивана Симијонових, Снежана Перишић. „Ставови студената о спремности планирања интегративне наставе у оквиру наставног програма и њеног практичног извођења у млађим разредима основне школе“. *Зборник радова Учитељској факултету у Призрену – Лейосавићу*, књига 13, 211–218.
- Skoumpourdi, Mprakopoulou 2011: Chrysanthy Skoumpourdi, Ifigenia Mprakopoulou. „The prints: A picture book for pre-formal geometry“. *Journal of Early Childhood Education*, 39 (3), Netherlands: Springer, 197–206.
- Смиљковић, Цветановић 2016: Стана Смиљковић и Зорица Цветановић. *Даровићи за ѓоворење и ѓисање у млађим разредима основне школе*. Врање: Педагошки факултет.

- Soare 2015: Emanuel Soare. „Perspectives on Designing the Competence Based Curriculum“. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 180, 972–977.
- Soare 2017: Emanuel Soare. „Integrative Learning Pathways in Competence Based Curriculum“. *Edy World 2016, 7th International Conference*, Vol. XXIII. Ed. Soare Emanuel & Claudiu Langa. Pilesti – Romania: Futura Academy, 1–6. <https://www.european-proceedings.com/files/data/article/54/1668/article_54_1668_pdf_100.pdf>. [1. 05. 2021.]
- Солеша 2018. Биљана Солеша. „Књижевност за децу у интегративној настави“. *Књижевност за децу у науци и настави*, пос. издања, књига 21. Ур. Виолета Јовић и Бранко Илић. Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 213–224.
- Станковић, Голубовић-Илић 2018: Слађана Станковић и Ирена Голубовић-Илић. „Осавремењивање универзитетске наставе интеграцијом студијских предмета“. *Зборник радова Филозофског факултета*, XLVIII (1), 299–315.
- Стакић 2002: Мирјана Стакић. *Сврхне методе у настави књижевности*. Чачак: Легенда.
- Стакић 2017: Мирјана Стакић. „Језик биља у иновативном моделу интегративне наставе“. *Иновације у васпитању и образовању: дијализација, иновативни програми и модели*. Ур. Живорад Миленовић и Слађана Видосављевић. Лепосавић: Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, 409–423.
- Стакић, Маричић 2018: Мирјана Стакић, Сања Маричић. „Поезија Драгана Лукића као интегративни елемент развоја говора и математичких појмова у предшколском образовању и васпитању“. *Књижевност за децу у науци и настави*, пос. издања, књига 21. Ур. Виолета Јовић и Бранко Илић. Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 369–385.
- Стакић, Маричић 2019: Мирјана Стакић, Сања Маричић. „Поезија Љубивоја Ршумовића као интегративни елемент повезивања српског језика и математике“. *Књижевно дело Љубивоја Ршумовића*. Ур. Снежана Маринковић. Ужице: Педагошки факултет, 475–490.
- Stakić, Maričić 2020: Mirjana Stakić, Sanja Maričić. „Interdisciplinarni pristup učenju kroz projektну nastavu u mlađim razredima osnovne škole“. *Medpredmetno povezovanje: Pot do uresničevanja vzgojno-izobraževalnih ciljev*. Ур. Marina Volk, Tina Štemberger, Anita Sila & Nives Kovač. Koper: Založba Univerze na Primorskem, 55–68.
- Стевановић, Димитријевић 2013: Јелена Стевановић, Маја Димитријевић. „Подстицање иницијативе, сарадње и стваралаштва у настави српског језика и књижевности“. *Зборник Института за педагошка истраживања*, 45 (2), 381–403.
- Стојадиновић 2017: Александар Стојадиновић. *Интегративни процес у реализацији садржаја Музичке културе у разредној настави – Иновативни модел обраде дечјих народних песама са певањем*. Докторски рад. Нови Сад: Филозофски факултет. <<https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/id/44673/Disertacija.pdf>>. [5. 03. 2021.]
- Стојановић 2011: Буба Стојановић. „Савремена наставна технологија и народна књижевност“. *Иновације у настави*, XXIV (2), 103–109.
- Стојановић 2017: Буба Стојановић. „Интегративни приступ народној књижевности: потребе и могућности“. *Годишњак Педагошког факултета у Врању*, 8 (2). Врање: Педагошки факултет, 121–140.
- Трбојевић 2017: Александра Трбојевић. „Тематски приступ у разредној настави – ставови учитеља о тематском планирању“. *Иновације у васпитању и образовању: дијализација, иновативни програми и модели*. Ур. Живорад Миленовић и Слађана Видосављевић. Лепосавић: Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, 485–500.

- Hare 2010: John Hare. „Holistic Education: An interpretation for teachers in the IB programmes“.<https://manchesters.in/public/portal-docs/1800_Holistic_learning.pdf>. [11. 04. 2021.]
- Finch, Frantz, Mooney, Aneke 1997: Curtis R. Finch, Nevin R. Frantz, Marianne Mooney, Norbert O. Aneke. *Designing the Thematic Curriculum: An All Aspects Approach*. Berkeley: National Center for Research in Vocational Education, University of California. <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED413541.pdf>>. [1. 04. 2021.]
- Frykholm, Glasson 2005: Jeffrey Frykholm, George Glasson. „Connecting science and mathematics instruction: Pedagogical context knowledge for teachers“. *School Science and Mathematics*, 105(3), 127–141.
- Шефер, Радишић 2010: Јасмина Шефер и Јелена Радишић. „Креативност и интердисциплинарност у нашој настави“. *Насијава и васпийање*, LIX (2), 205–223.
- Цекић-Јовановић, Марковић 2021: Оливера Цекић-Јовановић, Снежана Марковић. „Могућности унапређења универзитетске наставе – интеграција методичких приступа наставе књижевности и природе и друштва“. *Иновације у насиви*, 34 (1), 80–94.

Mirjana M. STAKIĆ

MICRO-PLANNING AN INTEGRATIVE APPROACH
IN SERBIAN LANGUAGE TEACHING

SUMMARY

The basic concept of this paper is derived from the view that the openness and complex structure of the literary text provide an opportunity for achieving interdisciplinary integration. However, the implementation of interdisciplinary integration requires good planning. For this reason, the paper presents an innovative model for planning an integrative approach in Serbian language teaching. Specifically, it depicts micro-planning for the integrative approach to the children's book *Bosonogi i nebo* (*A Barefoot Boy and the Sky*) by Branislav Crnčević in the fourth grade of primary school that allows the Serbian Language and Literature course to be integrated with the following courses within a single school period: Math, Science & Social Studies, Civic Education, Art Education and Music Education. The presented micro-plan encompasses concretized outcomes of all previously mentioned courses, as well as planned activities that contribute to their implementation. Given that the integrative approach is insufficiently represented in teaching practice, one of the basic implications of this paper is to highlight the need for implementation and evaluation of this (and similar) models in teaching practice.

Key words: Serbian language, integrative approach, literary text, planning, methodology of teaching Serbian.